

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN [2663-0265](#) (print) ISSN [2663-0273](#) (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Влада Русланівна Негіна

Аспірантка кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет
імені Олеса Гончара,
пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49000, Україна
E-mail: vnegina17@gmail.com,

Олександр Юрійович Висоцький

Доктор політичних наук, професор, професор
кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет
імені Олеса Гончара,
пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49000, Україна
Email: vysalek@gmail.com,

Vlada Niehina

Ph.D. student of the International
Relations Department,
Oles Honchar Dnipro National University,
72 Gagarin Ave., Dnipro, 49010, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2293-423X>

Oleksandr Vysotskyi

D.Sc. (Political Science), PhD (History), Professor,
Professor of the International Relations Department,
Oles Honchar Dnipro National University,
72 Gagarin Ave., Dnipro,
49010, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0712-8499>

УДК 13 +122

**АФРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ІЗРАЇЛЮ:
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР**

Received 29 April 2021; revised 25 May 2021; accepted 12 June 2021

DOI: 10.15421/352115

Анотація

У статті висвітлюється потепління відносин Ізраїлю з африканськими країнами за останнє десятиліття в технологічному вимірі. Акцентується увага на важливості зв'язків у сфері безпеки та експорту безпеки, включаючи надання технічної допомоги для потреб розвитку. Більш тісні зв'язки фактично були досягнуті за рахунок експорту безпеки і залучення органів безпеки в елементи жорсткої сили таким чином, щоб це служило обом сторонам. Основна увага приділяється ролі, яку відіграють зв'язки в сфері безпеки. Огляд зв'язків Ізраїлю в області безпеки в цілому і з Африкою зокрема відсутній в академічних дослідженнях і лише мінімально згадується в засобах масової інформації та в публічних дискусіях, на відміну від широкого обговорення цивільних зв'язків Ізраїлю з світом, що розвиваються. Це свідоме рішення Єрусалима максимально обмежити обговорення зв'язків Ізраїлю в області безпеки в цілому і з Африкою зокрема.

Ключові слова: *Ізраїль, Африка, безпека, жорстка сила, м'яка влада, технології, вектор.*

**African Vector of Israel's Foreign Policy:
Technological Dimension**

Abstract

The article highlights the warming of Israel's relations with African countries over the past decade in the technological dimension. Emphasis is placed on the importance of security and security export links, including the provision of technical assistance for development. Closer ties have in fact been achieved through the export of security and the involvement of security forces in elements of force so that it serves both sides. The focus is on the role played by security linkages. An overview of Israel's security ties in general and with Africa in particular is lacking in academic research and is only minimally mentioned in the media and in public debates, in contrast to the broad discussion of Israel's civilian ties with the developing world. This is a conscious decision by Jerusalem to minimize discussions on Israel's security ties in general and with Africa in particular.

There are a number of research works on Israeli-African relations, including of R.Bergman, D.Walsh, K.Zielinska, F.Abugbilla, M.Bishku, H.Butime, Y.Gidron, Y.Melman, I.Mack.

The article clarifies the features of Israeli foreign policy technologies in the African direction and identifies the specifics of their implementation.

The technological approach underlying the study has structured knowledge of Israel's foreign policy

in the African direction and identified effective practices that can be seen as technology. Also the article focuses on Israeli technologies of soft and hard power with African countries. Israel has interests in Africa and promotes them through the economic interests in expanding its military industry and increasing security exports; strategic interests related to the Red Sea coast and the need to ensure the safety of its sea routes; military interests, such as attempts to keep Iran away from the continent and block Islamic terror; political interests related to the attempt to enlist the support of African states in UN agencies.

Keywords: *Israel, Africa, security, hard power, soft power, technologies, vector.*

Постановка проблеми.

Тенденція до оновлення зв'язків, що намітилася у середині 1990-х років після підписання Угод в Осло, в останні роки розширилася, про що свідчить, наприклад, той факт, що з 2009 року, коли процес прискорився з ініціативи тодішнього міністра закордонних справ Авігдора Лібермана, відбулася низка офіційних візитів. У вересні 2009 року А.Ліберман відвідав Ефіопію, Уганду, Кенію, Нігерію та Гану. Влітку 2014 року він повернувся до Ефіопії, Кенії та Гани, а також розширив свій візит, відвідавши Руанду та Кот-Д'Івуар. У 2018 році, на цей раз в якості міністра оборони, А.Ліберман відвідав Руанду, Замбію та Танзанію. Влітку 2016 року візит прем'єр-міністра Бен'яміна Нетаньяху до Африки був спрямований на Ефіопію, Кенію, Уганду та Руанду. Б.Нетаньяху повернувся на континент наступного літа, щоб взяти участь у конференції Економічного співтовариства країн Західної Африки (ЕКОВАС), а під час свого візиту до Кенії у листопаді того ж року він зустрівся з лідерами інших африканських країн.

За останнє десятиліття компонент безпеки у відносинах Ізраїлю з африканськими країнами фактично був домінуючим у встановленні зв'язків. Цей аргумент відображає історичну тенденцію та розширюється останнім часом до значного посилення впливу істеблішменту безпеки – у всіх його аспектах, на форму та реалізацію зовнішньої політики та політики безпеки Ізраїлю у цілому та, зокрема, в африканських та інших країнах з якими він не має формальних відносин. Колишній директор ізраїльської спеціальної розвідки Моссаду та голова Ради національної безпеки Ефраїм Халеві оголосив, що військовий рівень відіграє важливу роль у зовнішній політиці Ізраїлю і що він відповідає за зв'язки Ізраїлю з різними арабськими країнами [Oren 2020]. Іншими словами, у той час як істеблішмент безпеки

сприймається як все більш значимий у сфері міжнародних відносин, Міністерство закордонних справ сприймається як другорядне по відношенню до питань безпеки. Більш того, Ізраїль має звичай розглядати елемент безпеки як майже винятковий компонент у створенні й зміцненні національної безпеки, при цьому применшуючи внесок дипломатії. Ізраїльський дипломат Алон Ліель заявив, що Міністерству закордонних справ не вдалося переконати громадськість у тому, що зовнішні відносини є «надважливим» компонентом національної безпеки [Michael & Salman 2020].

Напруга між дипломатичними елементами та елементами безпеки існує з того часу, коли Ізраїль проголосив свою незалежність, у результаті чого безпека вважається життєво важливою, а дипломатія розглядається як щось допоміжне, навіть другорядне. Традиційні причини цього є наслідком значущості, які приписуються численним військовим загрозам, з якими Ізраїль зіткнувся з 1948 року. Сьогодні цей показник у значній мірі також засновано на нездатності Міністерства закордонних справ продемонструвати свій внесок та актуальність для демонстрації ізраїльської політики, переваги у сфері високих технологій, економіки та громадянського суспільства як галузей ізраїльського експорту, які вносять вклад у його національну безпеку [Michael & Salman 2020] внаслідок цього.

Виходячи з цього, зв'язки Ізраїлю в області безпеки в Африці є актуальною темою в контексті технологічного підходу. Як правило, Ізраїль не надає інформацію про свої зв'язки у сфері безпеки в усьому світі. У своєму річному звіті за 2019 рік організація Small Arms Survey визначила Ізраїль як найменш прозору країну щодо зв'язків в області безпеки разом з Північною Кореєю, Іраном та Саудівською Аравією [Small Arms Survey 2019]. Централізована політика безпеки та тенденція із-

раїльських осіб, які приймають рішення, та елементів безпеки максимально обмежувати будь-яке обговорення питань безпеки ще більш гостро, коли мова йде про відносини з Африкою, очевидно, через переважання угод з легкими озброєннями (гвинтівки, кулемети), гармати, артилерійські системи, міномети, пристрої спостереження та служби охорони, а також бойова підготовка між Ізраїлем та африканськими країнами. Причина того, що обсяг ізраїльського експорту безпеки в африканські країни обмежений порівняно з іншими регіонами та складається з легких озброєнь, а не великих платформ (літаків, морських суден), полягає не в небажанні ізраїльських виробників зброї розширювати свій експорт до Африки, але в мізерних бюджетах цих країн.

З іншого боку, низька вартість легкої зброї, її широке поширення, простота експлуатації, використання регулярними силами національних армій, а також повстанськими організаціями, і той факт, що стрілецька зброя вбиває та раниць більше людей у внутрішніх конфліктах, ніж важка зброя (літаки, морські судна, танки) призводить до посилення критики угод щодо стрілецької зброї. Таким чином, поєднання характеру зв'язків у сфері безпеки (угоди щодо стрілецької зброї та навчання президентської охорони, які часто несуть відповідальність за порушення прав людини), зростаюче число насильницьких та нестабільних конфліктів на континенті викликає зростаючу критику Ізраїлю, і це призвело до того, що Єрусалим став дотримуватися політики відсутності прозорості та обмеженого обговорення.

У контексті зазначеної актуальності особливо слід виділити окремі аспекти дослідження. Це осмислення тенденцій, які характеризували відносини між Ізраїлем та Африкою протягом десятиліть, з акцентом на посилення безпекових складових. Крім того, це чинники впливу на відносини Ізраїлю з африканськими країнами та зусилля щодо зміцнення зв'язків з ними. Це специфіка співробітництва у галузі безпеки, а також дослідження їх масштабу та важливості у цих відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Грунтуючись на аналізі останніх публікацій по темі статті, варто відзначити, що останнім часом з'явилася певна кількість цікавих робіт з ізраїльсько-африканських відносин. Ми хотіли б виділити низку значущих досліджень, серед яких праці Р.Бергмана, Д. Уолша [Bergman & Walsh 2020], К.Зелінської [Zielinska 2021], Ф.Абугбілли [Abugbilla 2020], М.Б.Бішку [Bishku 2017], Г.Бутайма [Butime 2017], Й.Гідрона [Gidron 2018; 2020], Й.Мелмана [Melman 2016], І.Мака [Mack 2019]. Технологічне осмислення зовнішньої політики Ізраїлю раніше нами здійснювалось у статтях, присвячених зовнішньополітичним технологіям Ізраїлю [Niehina & Vysotskyi 2020a; 2020b].

Мета роботи – з'ясувати особливості технологій зовнішньої політики Ізраїлю за африканським напрямком, визначити специфіку їх реалізації та результати застосування.

Методологічною основою дослідження став технологічний підхід, який дозволив нам структурувати знання про зовнішню політику Ізраїлю на африканському напрямі таким чином, щоб виділити її ефективні практики, які завдяки цьому можуть розглядатися як технології.

Виклад основного матеріалу.

Технології м'якої та жорсткої влади Ізраїлю у відносинах з африканськими країнами

У контексті міжнародних відносин влада відноситься до всіх факторів, які дозволяють одному суб'єкту впливати на поведінку інших суб'єктів, та визначається як здатність досягати різних цілей з використанням різних засобів і, таким чином, впливати на поведінку системи відносин. Згідно з традиційним визначенням, жорстка влада заснована на здатності переконати інших гравців економічними засобами (матеріальна винагорода прихильників та вилучення матеріальної винагороди у непокірних) або військовими засобами (здатність одного суб'єкта використовувати військові загрози для нав'язування його волі іншим акторам). «М'яка влада» заснована на спробі переконати та сформуванню переваги без застосування сили [Nye 2009]. Можна назвати три методи впливу на поведінку інших: примус,

винагорода та залучення. Примус та винагорода характерні для жорсткої влади. Залучення пов'язано з «м'якою владою» та здатністю однієї країни впливати на іншу за допомогою своєї культури, цінностей, ідеології, допомоги у задоволенні громадянських потреб, технологій, норм та інститутів [Nye 2009]. Концепцію жорсткої влади не слід розуміти у вузькому традиційному сенсі, пов'язаному зі здатністю нав'язувати позицію іншим гравцям, але в більш широкому сенсі, що включає аспекти експорту та безпеки, такі як угоди зі зброєю та навчання збройних сил, а також обмін знаннями та розвідданими як елементами жорсткої влади. Крім того, експорт безпеки пов'язаний з економічними аспектами (ще одна основа традиційного визначення жорсткої влади) і з підходом, який зазвичай розглядає військові та економічні можливості як інструменти для нав'язування своєї позиції іншим.

На початку 1950-х років спроба вплинути на поведінку інших учасників значною мірою спиралася на компоненти жорсткої влади, елементи, які пов'язані з географією, територією, економікою та засобами ведення війни. З початку 1990-х років, коли глобальна арена змінилася після розпаду Радянського Союзу та закінчення «холодної війни», з'явилися нові методи здійснення впливу, засновані на розвитку технологій, освіти та припущенні, що здатність країни надавати технічну допомогу з метою скорочення бідності, голоду і хвороб підвищить її запас на світовій арені. Однак низка елементів жорсткої влади, пов'язаних з експортом безпеки та угодами зі зброєю в усьому світі, насправді виросла, як показує останній річний звіт аналітичного центру SIPRI. При цьому у 2015-2019 роках обсяг експорту провідних експортерів озброєнь був на 5,5 % вище, ніж в 2010-2014 роках, і на 20 % вище, ніж в 2005-2009 роках. Звіт також ілюструє застосування технологій жорсткої влади Ізраїлю в контексті його різноманітних можливостей у сфері безпеки, про що свідчить широкий розмах його угод зі зброєю та експорту товарів безпеки. Ізраїль посідає восьме місце у списку десяти найбільших світових експортерів зброї: на нього припадає 3,1 % всього світового експорту засобів безпе-

ки [SIPRI 2019]. Таким чином, очевидно, що Ізраїль використовує технології жорсткої влади (допомога у сфері безпеки та продаж зброї) на додаток до технологій м'якої влади (технічна допомога в галузі сільського господарства, освіти, інфраструктури та охорони здоров'я) для зміцнення своїх зв'язків в Африці.

Генеza ізраїльсько-африканських відносин

У 1950-х-1960-х роках відносини Ізраїлю з Африкою характеризувалися, серед іншого, наданням допомоги новим незалежним країнам і налагодженням відносин з неарабськими країнами із західними або християнськими зв'язками, такими як Гана, Ефіопія та християнами Південного Судану [Gidron 2020]. Щоб встановити ці зв'язки, Ізраїль надав допомогу в галузі сільського господарства, освіти та медицини. Тодішні прем'єр-міністри Давид Бен-Гуріон та Голда Меїр бачили у цьому фундаментальний компонент зовнішньої політики Ізраїлю. У той же час Ізраїль надав допомогу африканським країнам у забезпеченні безпеки, оскільки цьому сприяв збіг його інтересів у цій сфері з африканськими країнами.

У 1967 році після Шестиденної війни відносини Ізраїлю з африканськими країнами погіршилися, досягнувши своєї низької точки у 1973 році після війни Судного дня, коли країни африканського континенту розірвали дипломатичні зв'язки з Ізраїлем [Bishku 2017]. У 1990-ті роки після підписання Угод в Осло відбулися деякі поліпшення. Подальше поліпшення було досягнуто у 2009 році завдяки роботі міністра закордонних справ Авігдора Лібермана щодо зміцнення зв'язків по всій Африці, включаючи країни Африки на південь від Сахари. Загальні виклики безпеки, зростаюча загроза міжнародного терору та зростання ісламського впливу були основою та стимулом для цієї тенденції.

У даний час Ізраїль має дипломатичні відносини з 41 африканською країною, а 11 з них мають посольства на його території (Ефіопія, Еритрея, Кенія, Південна Африка, Ангола, Руанда, Сенегал, Кот-Д'Івуар, Гана, Нігерія і Камерун). Останнім часом з'явилися ознаки потенційної нормалізації та розширення відносин з Чадом, Марокко та Суданом. Ізраїль

став одним з найважливіших постачальників зброї до Ефіопії, підтримавши її у недавній війні з Еритреєю. Те ж саме і в Кенії, де більш тісні зв'язки з Ізраїлем частково можна пояснити проблемами тероризму, з якими Кенія зіткається у Східній Африці [Butime 2014]. Крім того, безпековий аспект наявний у відносинах Ізраїлю з Нігерією. Ще у 1960-х роках Міністерство закордонних справ Ізраїлю мало твердий намір встановити дипломатичні відносини з Кенією, що є багатою на корисні копалини та одним із важливих міжнародних гравців в Африці.

У 1961 році Ізраїль почав проникати на ринок зброї Нігерії. Його досвід в області безпеки на даний час дуже актуальний для Нігерії, яка зіткається з погрозами з боку радикальних ісламістських угруповань, наявних у Західній Африці. Один з непрямих внесків Ізраїлю у боротьбу Нігерії з тероризмом можна побачити у співпраці між нігерійськими збройними силами та камерунською армією, яка раніше проходила навчання у ізраїльських військових радників і чие основне обладнання було вироблено в Ізраїлі.

Ісламістська загроза підвищила інтерес Гани, Кот-Д'Івуару, Руанди та Кенії до досвіду та розвідувальним можливостям Ізраїлю [Melman 2016]. Відносини з Угандою були відновлені у 1994 році і з цього часу неухильно поліпшувалися, про що свідчить, наприклад, готовність Уганди дозволити прохід суданським та еритрейським прохачам притулку, репатрійованим Ізраїлем в обмін на ізраїльський експорт для забезпечення безпеки [Bishku 2017]. Добрі ізраїльсько-угандійські відносини були очевидні у ході зустрічі прем'єр-міністра Бен'яміна Нетаньяху в Уганді з лідером Судану на початку лютого 2020 року. Під час візиту Бен'яміна Нетаньяху та лідера Уганди Йовері Мусевені було оголошено про можливе відкриття посольств у Кампалі та Єрусалимі [Landau 2020]. Співпраця між Ізраїлем та Угандою в останні роки розширилася, про що свідчить надання Ізраїлем сільськогосподарської та медичної допомоги цій африканській країні, а також налагодження співпраці в галузі безпеки, на що вказує факт ремонту літаків ВПС Уганди в Ізраїлі.

Ще одна країна, де аспект безпеки є центральним елементом відносин з Ізраїлем – це Еритрея. Зв'язки, які були вперше встановлені у 2013 році, неухильно зміцнюються після рятівної госпіталізації президента Еритреї Ісаяса Афеверкі до Ізраїлю. Відносини з Еритреєю складні на тлі історичної підтримки Ізраїлем Ефіопії у придушенні еритрейського повстання проти ефіопського імперіалізму та, пізніше, революційного правління (після повалення імператора). На відміну від інших країн, які бачать в Еритреї економічні можливості, у випадку Ізраїлю його інтереси значною мірою обумовлені безпековим аспектом через розташування країни на сході від Судану, на узбережжі Червоного моря, і її близькості до протоки Баб-ель-Мандеб, морського шляху до Ейлату, Ємену та Саудівській Аравії [Melman 2020]. В Еритреї Ізраїль створив судноплавні гавані та станцію спостереження у рамках зусиль з припинення контрабанди зброї Ірану терористам Хамасу та «Хезболли».

Офіційні дипломатичні відносини між Ізраїлем та Південним Суданом були встановлені у 2011 році, але фактичні відносини між двома країнами здійснювалися з кінця 1960-х років [Gidron 2018]. Колишній посол Ізраїлю у Південному Судані Хаїм Корен зазначав, що ставлення Південного Судану до Ізраїлю «межує з любов'ю» [Michael & Salman 2020]. Х.Корен також стверджує, що Південний Судан є одним з найбільш послідовних прихильників Ізраїлю на міжнародних форумах, включаючи ООН [Koren 2019]. Цьому сприяла допомога, яку Ізраїль надав південним повстанцям в їх боротьбі за незалежність від Північного Судану та почуття загального відчуження від арабів християн, що складають більшість населення Південного Судану та сприймають Ізраїль як колиску християнства [Gidron 2018]. З цього часу, допомога в області безпеки, що надається Ізраїлем Південному Судану, була важливою технологією у відносинах. Ізраїль пов'язують з громадянською війною у Південному Судані, яка триває з моменту проголошення незалежності. У цьому контексті критикується експорт Ізраїлю в сфері безпеки до розділеної країни та політика його Міністерства оборони з приховування

зв'язків у сфері безпеки [Harel 2019].

Відносини Ізраїлю з Руандою також досягли нових висот з відкриттям посольства Ізраїлю в Кігалі у квітні 2019 року. Руанда прагнула ідентифікувати себе з Ізраїлем через порівняння між Голокостом єврейського народу та геноцидом тутсі. Відносини між двома країнами стали більш тісними в останні роки, в основному внаслідок експорту товарів безпеки Ізраїлю до Руанди, який офіційно почався на початку 1990-х років та відкриття нових економічних можливостей. Крім того, були спроби досягти порозуміння щодо прийняття Руандою прохачів притулку з Ізраїлю.

Африканські режими прагнуть, щоб допомога Ізраїлю в області безпеки була засобом забезпечення їх власного виживання. Ще один провідний мотив дій низки африканських країн пов'язаний з тим, що добрі відносини з Ізраїлем сприймаються ними як сприятливий чинник розвитку відносин зі Сполученими Штатами. Можливо, що послідовна політична підтримка Ізраїлю в ООН з боку Південного Судану частково пояснюється його спробами налагодити більш тісні зв'язки зі США.

Національні інтереси як чинники здійснення технологій зовнішньої політики Ізраїлю на Африканському континенті

Інтереси африканських країн, що мають більш тісні зв'язки з Ізраїлем, є наслідком їх побоювань проникнення елементів глобального джихаду на їх територію, необхідністю забезпечення безпеки та налагодження економічного та технологічного співробітництва з Ізраїлем. У африканських країн багато потреб у таких сферах, як зв'язок, охорона здоров'я, сільське господарство, інфраструктура, оборона, безпека та розвідка. Дипломат Алон Ліель вказує на захоплення економічними та технологічними досягненнями Ізраїлю на Африканському континенті, заявляючи, що африканські країни цікавлять виживання, вони хочуть отримувати все – зв'язок, сільськогосподарське обладнання, медичну допомогу, технології, а Ізраїль є їх джерелом [Michael & Salman 2020]. Крім того, африканські режими бажають отримати допомогу Ізраїлю в області безпеки як засобу забезпечення їх власного виживання.

З точки зору Ізраїлю, більш тісні зв'язки з країнами Африки відповідають низці його життєво важливих інтересів – стратегічним, економічним (загальний експорт, експорт в області безпеки, продаж зброї), військовим та політичним (підтримка в установах ООН).

Стратегічні інтереси. Стратегічне значення Африканського Рогу для Ізраїлю полягає в його географічній близькості до узбережжя Червоного моря. У середині 1960-х років найбільш важливою метою Ізраїлю в Африці стало зміцнення зв'язків з Ефіопією та її сусідами, обумовлене його зацікавленістю в захисті своїх флангів та забезпеченні безпеки морських шляхів у Червоному морі, які служили каналами для торгівлі з Азією. Необхідність забезпечити безпеку морських шляхів на Далекий Схід та у Південну Африку стимулювала більш тісні зв'язки з Ефіопією та Кенією, а порт Момбаса був центральною станцією на шляху до цих напрямків. Крім того, необхідність збереження маршрутів авіакомпанії «El Al Airlines» до Кенії та Південної Африки збільшувала важливість повітряного простору над Східною Африкою. У стратегічному плані розташування Ефіопії, Кенії, Уганди, що знаходяться у тилу арабських країн, також сприяла їх важливості для Ізраїлю. Ізраїль надає особливого значення Ефіопії протягом багатьох років. Наприклад, Давид Бен-Гуріон розглядав її як частину «близькосхідної периферії» та потенційну проізраїльську базу на березі Червоного моря. Таким чином, це була найважливіша африканська країна, та Ізраїль інвестував в Ефіопію більше, ніж в будь-яку іншу країну [Butime 2014].

Економічні інтереси. У 2018 році загальний експорт Ізраїлю в африканські держави склав 725 мільйонів доларів, а у 2019 році – 600 мільйонів доларів. Експорт безпеки життєво важливий для діяльності та підтримки ізраїльської індустрії безпеки, найціннішої галузі для Ізраїлю. Крім прагнення реалізувати економічні можливості [Sabhat 2018], мета спроби Ізраїлю сприяти економічній участі приватного сектору полягає у посиленні його впливу на всьому континенті, у тому числі за допомогою здійснення допомоги у цілях розвитку [Gidron 2020].

Центральним елементом економічного аспекту є продаж знань та устаткування для забезпечення безпеки, а також систем озброєння. За даними Управління міжнародного оборонного співробітництва Міністерства оборони Ізраїлю (Sibat), у 2018 році експорт Ізраїлю в області безпеки в усьому світі склав 7,5 мільярдів доларів, приблизно 27 мільярдів шекелів [Ministry of Defense 2019], а у 2019 році склав 7,203 мільярдів доларів, майже 25 мільярдів шекелів [Ministry of Defense 2019]. Ці цифри показують важливість експорту безпеки та її внесок до ізраїльської економіки. Крім явних економічних інтересів Ізраїлю, існує також взаємний інтерес у сфері безпеки, який посилюється за останнє десятиліття, в основному як реакція на зростаючий ісламський терор і спонукав африканські держави купувати ізраїльські системи зброї.

Військові інтереси пов'язані в основному з боротьбою проти ісламського терору, як показано у заяві «Вороги Кенії – вороги Ізраїлю», що приписується Бен'яміну Нетаньяху, з посиланням на боротьбу Кенії проти терористичної організації «Харакат Аш-Шабааб Аль-Муджахедін» та спробою заблокувати Іран в Африці [Melman 2016; Gidromin 2020].

Ізраїль сприяв спробі створити коаліцію з Кенією, Ефіопією, Південним Суданом та Танзанією для боротьби з сомалійськими та іншими ісламськими угрупованнями, які безпосередньо загрожують їм. За останні 15 років, завдяки своїм контактам на сході континенту, Ізраїль зумів відстежити ісламські угруповання у регіоні та зібрати інформацію про спроби іранської контрабандної зброї. Наприклад, за словами професорки Галії Цабар, у 2009 році Ізраїль припинив постачання зброї ХАМАС з Ірану через Судан. Вона стверджувала, що це лише один з багатьох прикладів [Beytenu, 2018].

Ізраїль прагне обмежити вплив Ірану, який намагається посилити свою владу у Судані за допомогою різних каналів, включаючи економічні інвестиції, військову допомогу та культурно-ідеологічний вплив. Вихід до моря дозволяє Ірану розглядати Судан як канал для контрабанди зброї ХАМАСу, «Хезболлі» та ісламським організаціям в Магрибі через

Синайський півострів. На свідчення спроб Ізраїлю заблокувати іранський вплив в Африці вказував міністр оборони Авігдор Ліberman, який в кінці свого візиту на континент у 2018 році зазначив: «Якщо нам не вдасться зміцнити співпрацю, ми упустимо величезну можливість та інші можливості, зокрема, іранці зроблять це замість нас. Ми повинні розуміти, що це відноситься до кожної країни з якою у нас є альянс та співробітництво» [Beytenu 2018].

Політичні інтереси пов'язані зі спробою підірвати дипломатичні зусилля палестинців на міжнародній арені [Gidron 2020], в основному у відповідь на використання палестинцями процесів голосування в ООН для просування своїх політичних цілей. Останнім часом Ізраїль активізував свою діяльність в установах ООН, що знайшло відображення в його зусиллях по досягненню політичної підтримки з боку африканських держав [Salman 2019; 2020]. Зауваження прем'єр-міністра на зустрічі з представниками Ізраїлю в Африці у лютому 2017 року не залишають місця для сумнівів у політичних мотивах Ізраїлю на континенті: «Якщо я дивлюся на наші зовнішньополітичні інтереси у вигляді піраміди, Африка знаходиться достатньо високо. Перший інтерес – це кардинально змінити те, як Африка голосує в ООН та у міжнародних органах, з опозиційного ставлення до підтримки» [Prime Minister's Office, 2017]. Це також переконання члена Кнесету Авраама Негісе, лідера лобювання відносин між Ізраїлем та Африкою, який сказав в телеінтерв'ю: «Нам потрібно, щоб Африка проголосувала за нас в установах ООН. Наприклад, сьогодні Ефіопія є членом Ради Безпеки. Ми хочемо, щоб Ефіопія була з нами, і те ж саме стосується інших країн у різних організаціях ООН, таких як ЮНЕСКО» [Prime Minister's Office, 2017]. Голова МАШАВА (Агентство Міністерства закордонних справ зі міжнародного співробітництва у цілях розвитку) Гіль Хаскель сказав: «Ми більше зацікавлені у наданні допомоги країнам, які є особливо дружніми. Міркування щодо того, куди направити нашу допомогу, абсолютно включає в себе політичні цілі» [Kahane 2018]. Колишній посол Ізраїлю в ряді африканських країн Ар'є Оded, обговорюючи

візит Бен'яміну Нетаньяху до Африки, сказав, що «одна з цілей візиту – змінити ситуацію, щоб вони не голосували автоматично проти нас або хоча б утрималися під час голосування» [Coehn 2016]. Ці висловлювання вказують на ту значущість, яку Ізраїль надає політичним мотивам у своїх контактах з Африкою.

Безпековий аспект у ізраїльсько-африканських відносин

Середня річна вартість ізраїльського експорту засобів безпеки становить близько 7,5 мільярдів доларів, з яких 200-400 мільйонів доларів щорічно надходять з Африки.

З глобальної точки зору масштаби угод Ізраїлю в області безпеки в Африці незначні, в порівнянні з іншими регіонами. Однак, аналіз звітів про експорт, які Ізраїль відправив до ЮНПРОКА («Реєстру звичайних озброєнь ООН») в 1992-2018 роках, показує, що вони є частковими, оскільки вони не включають інформацію про угоди з легкими озброєннями.

Існує тенденція помірною, але стійкою зростання продажів в Африці. Впродовж останнього десятиріччя експорт безпеки в Африку у 2009 році складав 71 мільйон доларів, а у 2019 році він досяг 288 мільйонів доларів, тобто зростання на 306 відсотків (незважаючи на коливання у 2012 та 2017 роках).

Більш того, в порівнянні із загальним експортом безпеки, який залишився стабільним і навіть трохи знизився з 7,4 мільярдів доларів у 2009 році до 7,2 мільярдів доларів у 2019 році (зниження на 3 відсотки), – спостерігається більш значне зростання обсягу експорту безпеки до Африки.

За останні два роки, загальний експорт скоротився з 7,5 до 7,2 мільярдів доларів, а експорт товарів безпеки до Африки збільшився вдвічі. Іншими словами, у той час як загальний експорт знизився, експорт безпеки до Африки збільшився. Ці тенденції вказують на зростання експорту безпеки, вони також показують, що зв'язки в галузі безпеки є основним та важливим будівельним блоком у стосунках Ізраїлю з країнами Африки, що багато у чому пов'язано зі збігом інтересів безпеки Ізраїлю з інтересами африканських держав та виживанням їх режимів.

За даними аналітичного центру SIPRI, у

2006-2010 роках Ізраїль поставив різні типи великогабаритної зброї до Камеруну, Чаду, Екваторіальної Гвінеї, Лесото, Нігерії, Руанди, Сейшельських островів, Південної Африки та Уганди. Нігерія є провідним імпортером ізраїльської зброї в Африці, на її частку припадає майже 50 відсотків усього експорту товарів безпеки Ізраїлю в країни на південь від Сахари. Ізраїль є одним з шести основних постачальників легкого озброєння до Африки разом з Росією, Китаєм, США, Німеччиною та Бельгією.

Згідно з даними аналітичного центру SIPRI, крім експорту систем озброєння, Ізраїль також бере участь в обслуговуванні, ремонті та модернізації систем, включаючи винищувачі інших виробників, у таких країнах, як Уганда, Ангола та Кенія. Ізраїль є посередником в угодах щодо забезпечення безпеки між африканськими країнами та світовими постачальниками зброї, наприклад, між Сербією та Чадом, Нігером, Нігерією та Угандою, та в цілому колишні високопоставлені співробітники ізраїльської системи безпеки, які проживають в Африці, грають важливу роль в укладанні збройових угод.

Висновки.

Отже, Ізраїль використовує технології м'якої та жорсткої влади у відносинах з африканськими країнами. До технологій м'якої влади відносяться допомога в галузі сільського господарства, освіти, інфраструктури, охорони здоров'я, медицини, водопостачання, адресної допомоги після стихійних лих, («дипломатія катастроф»), а до технологій жорсткої влади – допомога у сфері безпеки та продаж зброї. Суб'єктами здійснення технологій зовнішньої політики на африканському напрямі є уряд Ізраїлю, прем'єр-міністр Ізраїльської держави, Міністерство іноземних справ, міністр іноземних справ, Міністерство оборони Ізраїлю. Об'єктами технологій зовнішньої політики на Африканському континенті є Еритрея, Південний Судан, Руанда, Ефіопія, Гана, Кот-Д'Івуар, Кенія, Ангола, Сенегал, Нігерія, Камерун, Чад, Марокко та інші африканські держави. Чинниками здійснення технологій зовнішньої політики Ізраїлю в Африці є його стратегічні, економічні, військові

та політичні інтереси.

Ізраїль має кілька очевидних інтересів, які він повинен просувати в Африці: економічні інтереси розширення діяльності своєї військової промисловості та збільшення експорту безпеки; стратегічні інтереси, пов'язані з узбережжям Червоного моря та необхідність забезпечення безпеки його морських шляхів; військові інтереси, такі як спроби утримати

Іран подалі від континенту та заблокувати ісламський терор; політичні інтереси, пов'язані зі спробою заручитися підтримкою африканських держав в установах ООН. Для досягнення цих цілей Ізраїль використовує експорт та допомогу у сфері безпеки (на додаток до громадянської допомоги) для задоволення своїх власних потреб, а також потреб країн-клієнтів.

Бібліографічні посилання / References

- Abugbilla, F. (2020). *How Benjamin Netanyahu is resetting Israel-Africa relations*. Retrieved March 15, 2021 from: <https://jewishstudies.washington.edu/israel-hebrew/benjamin-netanyahu-resetting-israel-africa-relations/>.
- Bergman, R. & Walsh, D. (2020). *Sudan is focus of U.S. efforts to improve ties with Israel*. Retrieved March 15, 2021 from: <https://nyti.ms/3gdPbZQ>.
- Beytenu, Y. (2018). *End of the historic and successful visit of Yisrael Beytenu chairman to the African continent*. Retrieved March 10, 2021 from: <https://beytenu.org.il/category/news/page/89/>
- Bishku, M. (2017). *Israel's relations with the East African states of Kenya, Uganda, and Tanzania—From independence to the present*. Retrieved March 18, 2021 from: <https://www.jstor.org/stable/10.2979/israelstudies.22.1.04>.
- Butime, H. (2014). *Shifts in Israel-Africa relations*. Retrieved March 25, 2021 from: <https://www.inss.org.il/publication/shifts-in-israel-africa-relations/>.
- Cohen, G. (2016). *Europe is hostile? Israel returns to Africa*. Retrieved March 15, 2021 from: <https://www.inn.co.il/news/325294>.
- Gidron, Y. (2018). *One people, one struggle: Anya-Nya propaganda and the Israeli Mossad in Southern Sudan, 1969–1971*. Retrieved February 16, 2021 from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17531055.2018.1480103>.
- Gidron, Y. (2020). *Israel in Africa—Security, migration, interstate politics*. Retrieved March 15, 2021 from: <https://africanarguments.org/2020/07/book-review-israel-in-africa-security-migration-and-interstate-politics/>.
- Harel, A. (2019). *Amnesty Report: Israeli companies export weapons to countries that systematically breach human rights*. Retrieved March 28, 2021 from: <https://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.7250610>.
- Kahane, A. (2018). *Senior Foreign Ministry official: “Israel is not carrying out an authentic and genuine review of its situation in the world*. Retrieved March 27, 2021 from: <https://www.makorrishon.co.il/news/44277/>.
- Koren, H. (2019). *How to establish diplomatic relations with a country that was just born*. Retrieved March 24, 2021 from: <https://www.arenajournal.org.il/single-post/2019/01/07/Koren-South-Sudan>.
- Landau, N. (2020). *Ugandan President to Netanyahu: Looking into the opening of an embassy in Jerusalem*. Retrieved March 12, 2021 from: <https://www.haaretz.co.il/news/politics/1.8492135>.
- Mack, I. (2019). *The Arms Export Issue: Presentation of Facts. Conference on morality, policy and arms sales: The issue of arms exports from Israel*. Retrieved February 28, 2021 from: <https://www.forumarmstrade.org/events.html>.
- Melman, Y. (2016). *Below the Sahara: Renewed interest shown by Israeli leadership in Africa*. Retrieved March 17, 2021 from: <https://www.maariv.co.il/journalists/Article-539799>.
- Michael, K. & Salman, Y. (2020). *Discussion of Israel's foreign policy*. Retrieved from: <https://strategicassessment.inss.org.il/en/articles/discussion-of-israels-foreign-policy/>.
- Niehina, V. & Vysotskyi, O. (2020a). Application of Israeli foreign policy technologies through the pro-Israel lobby in the United States. *Politology bulletin*. 2020. <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2020.84.203-217>.

- Niehina, V. & Vysotskyi, O. (2020b). Latin American Vector of Israel's Foreign Policy: Technological Dimension. *Philosophy and Political Science in the Context of Modern Culture*, 12(2), 94-103. <https://doi.org/10.15421/352039>.
- Nye, J. (2009). *Get smart: Combining hard and soft power*. Retrieved March 21, 2021 from: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart>.
- Prime Minister's Office (2017). *Prime Minister Netanyahu meets in Africa*. Retrieved March 18, 2021 from: <https://www.gov.il/he/departments/news/eventafrica080217>
- Sabhat, A. (2018). *Is Israel missing out on the African economy?* Retrieved March 13, 2021 from: <https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3742663,00.html>
- Salman, Y. (2019). *Analysis of Bypasses: How to overcome the paralysis in the Security Council*. Retrieved March 15, 2021 from: <https://www.arenajournal.org.il/single-post/2019/01/07/salman-unsce>
- Salman, Y. (2020). *The UN and Israel: From Confrontation to Participation*. Retrieved March 24, 2021 from: <https://www.inss.org.il/publication/the-un-and-israel-from-confrontation-to-participation/>
- SIPRI (2019). *Armaments, disarmament and international security*. Retrieved March 11, 2021 from: https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-08/yb19_summary_eng_1.pdf
- Small Arms Survey. *Small arms survey annual report 2019*. Retrieved March 30, 2021 from: <http://www.smallarmssurvey.org/about-us/highlights/2020/highlight-annual-report-2019.html>.
- Zielinska, K. (2021). *Israeli Development Aid to Sub-Saharan Africa Soft Power and Foreign Policy*. Retrieved March 12, 2021 from: <https://www.routledge.com/Israeli-Development-Aid-to-Sub-Saharan-Africa-Soft-Power-and-Foreign-Policy/Zielinska/p/book/9780367633844>.